

Sprawozdanie z realizacji projektu „Watch 24”

Luty 2009– Kwiecień 2011

I. Poradnictwo prawne dla skazanych w warszawskich jednostkach penitencjarnych¹

1. Przedmiot porad i główne problemy więźniów:

- **wyrok łączny**: udzielane porady dotyczyły przesłanek i warunków formalnych wystąpienia z wnioskiem o wyrok łączny, w tym także, jakie wyroki z warunkowym zawieszeniem wykonania kary można połączyć. Sprawdzano napisane przez skazanych wnioski o wydanie wyroku łącznego pod względem merytorycznym. Udostępniano także wzory takich wniosków.

- **sprawy lokalowe**: porady dotyczyły warunków ubiegania się o przydzielenie lokalu socjalnego. Informowano m.in. o możliwości zwrócenia się do urzędu gminy właściwej dla ostatniego miejsca zamieszkania z wnioskiem o przydzielenie bądź najem lokalu socjalnego. Podkreślał, że o taki lokal można się już starać w trakcie odbywania kary w ZK, choć ewentualne otrzymanie lokalu nastąpi po zwolnieniu z zakładu. Skazani potrzebowali też merytorycznej pomocy w sporządzeniu wniosku o oddanie w najem mieszkania.

W tej kategorii spraw często pojawiały się sprawy dotyczące eksmisji. Skazani, którzy zgłaszali te problemy, twierdzili, że ich żony wykorzystując fakt, iż oni przebywają w ZK, wnoszą o rozwód z jednoczesną eksmisją.

- **sprawy odszkodowawcze**: porady dotyczyły przede wszystkim podstaw wystąpienia z pozwem o odszkodowanie za naruszenie godności w związku z nieprzestrzeganiem przez ZK przepisów o wielkości cel, w jakich przebywają skazani. Prawnik informował, iż w sprawach odszkodowawczych należy ustalić, a następnie wskazać w pozwie podmiot odpowiedzialny za naruszenie. Nierzadko skazani mieli z tym problemy, tym bardziej, że nie wszystkie sprawy dotyczyły więziennictwa.

Np. w przypadku jednego skazanego szkoda została wyrządzona podczas jego pobytu w izbie wytrzeźwień. Zgodnie z art. 39 ustawy o wychowywaniu w trzeźwości pozwanym nie może być Izba Wytrzeźwień ani Prezydent m.st. Warszawy, lecz Miasto st. Warszawa.

Pozostałe porady w tej kategorii spraw dotyczyły dochodzenia odszkodowania za warunki panujące w celach. Skazani pozywali Centralny Zarząd Służby Więziennej (jeden z sądów przyjął ten pozew) lub Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej. Właściwym pozwanym jest Skarb Państwa – Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej lub Skarb Państwa – Dyrektor danego Aresztu Śledczego lub Zakładu Karnego

Skazani byli też zainteresowani tym, jak wygląda proces sądowy w sprawie o odszkodowanie, jakie fakty i argumenty należy podnosić przed sądem, jakie zgłaszać wnioski dowodowe. Prócz pozwu o odszkodowanie, potrzebowali też sporządzenia wniosku o wyznaczenie adwokata z urzędu oraz wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy.

- **sprawy rozwodowe**: porady dotyczyły treści odpowiedzi na pozew rozwodowy, przebiegu rozprawy rozwodowej, przesłanek orzeczenia wyroku rozwodowego,

¹ Opracowała Marta Jakubowska-Brodecka, aplikantka adwokacja, prawnik SIP.

możliwości i przesłanek zaskarżenia wyroku. Pojawiło się też pytanie o powrót do nazwiska pańskiego po orzeczeniu rozwodu.

Do tej kategorii spraw należało zaliczyć także tzw. sprawy okołorozwodowe (które także były przez skazanych zgłaszane niezależnie). Były to zagadnienia związane z alimentami na rzecz dzieci oraz małżonka, ograniczenia władzy rodzicielskiej nad dziećmi (przesłanki i zakres ograniczenia). Udzielenie porady co do możliwości odwołania się od wyroku w sprawie rozwodowej, jakie przesłanki, terminy, co należy podnieść.

Rozwód nierzadko wiązał się z pogorszeniem nie tylko sytuacji rodzinnej skazanych, lecz także społecznej i bytowej. W przypadku pewnej części skazanych wyroki rozwodowe nakazywały ich eksmisję. Przy nieprawomocnych, istniała możliwość odwołania się, i wówczas prawnik udzielał porady dotyczącej terminu i treści odwołania. W przypadku prawomocnych wyroków wskazywał, że żona jest zobowiązana wskazać skazanemu lokal zastępczy (socjalny). A jeśli mieszkanie z którego skazany ma być eksmitowany należy do wspólności ustawowej małżeńskiej – to niezbędne jest założenie sprawy o podział majątku i wówczas żona jest zobowiązana spłacić męża w połowie.

- **sprawy socjalne**: porady odnosiły się do zakresu i formy pomocy socjalnej, jaka przysługuje m.in. skazanym. Mają oni możliwość ubiegania się o pomoc z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej, a także zwrócić się o pomoc do miejskiego bądź gminnego ośrodka pomocy społecznej właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania bądź zameldowania. Udzielano dokładnej informacji o rodzajach i zakresie tej pomocy przysługującej na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

- **skargi na przewlekłość postępowania**: porady dotyczyły przesłanek wniesienia skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego na podstawie ustawy z 17.6.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843).

Skazani byli zainteresowani szczegółami procedury wnoszenia skargi (warunków formalnych, wskazania właściwego sądu). W miarę potrzeby przekazywano wzór skargi na przewlekłość postępowania.

2. Ograniczenie możliwości korzystania z praw przez skazanych

Skazani nie mają wiedzy na temat obowiązującego prawa. Nie wiedzą, gdzie udać się, do kogo, nie znają podstawowych warunków zaskarżania orzeczeń, w szczególności w sprawach cywilnych. O ile w sprawach karnych skazani są w stanie jeden drugiemu coś poradzić (nie zawsze właściwie), to w sprawach cywilnych, rodzinnych, mieszkaniowych czy karnych wykonawczych niestety brakuje im wiedzy na temat podstawowych rzeczy.

Stąd też biorą się późniejsze problemy skazanych – utrata lokalu lub brak mieszkania, do którego można wrócić. Zagadnienie jest o tyle poważne, że brak mieszkania oznacza brak stałego miejsca zamieszkania, wymaganego przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie przerwy w karze czy warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Nierzadko skazani między sobą przekazują sobie „wymyślone” informacje (quasi-porady), np. iż można żądać odszkodowania rzędu miliona złotych za pobyt w przeludnionej celi. Powoduje to błędne, o ile nie bezpodstawne, formułowanie pism procesowych, a w następstwie – ich odrzucenie przez sąd.

Z problemów zgłaszanych przez skazanych w trakcie porad wynika, że w szczególności naruszane są ich prawa do odpowiedniej powierzchni celi mieszkalnej i wynikających stąd

niedogodności (np. umieszczenie w celi niezgodne z klasyfikacją skazanych, zagrażające ich bezpieczeństwu).

Dużym problemem jest bezpodstawne ograniczanie przez personel więzienny dostępu do prawa oraz ograniczone możliwości udzielania przez tenże personel informacji, potrzebnych skazanemu. Nierzadko informacje te wpływają na prawidłowość i racjonalność wykonania kary (np. dotyczą możliwości łączenia kar).

Skazani nie rozumieją – i nie uzyskują od organów postępowania wykonawczego odpowiedniego wyjaśnienia – dlaczego sprawy przed sądem penitencjarnym dotyczące przerwy w karze czy warunkowego przedterminowego zwolnienia odbywają się bez wymaganej wnikliwości i rzetelności. Zdaniem skazanych sędziowie nie są zainteresowani ich argumentacją ani wnioskowanymi dowodami, zaś powody odmowy są lakoniczne i „kopiowane” z jednego szablonu.

3. Sprawy precedensowe

Warunkowe przedterminowe zwolnienie a wyrok łączny

Waldemar B. pierwszy raz skazany wystąpił o wyrok łączny, jednakże przed rozpoznaniem tego wniosku sąd penitencjarny warunkowo przedterminowo go zwolnił. Gdy skazany przebywał na zwolnieniu, sąd karny rozpoznał wniosek o wyrok łączny i wydał wyrok, co spowodowało cofnięcie warunkowego przedterminowego zwolnienia i ponowne uwięzienie Waldemara B.

Skazany poinformował sąd karny przed wydaniem wyroku łącznego, iż jest na warunkowym zwolnieniu i cofa wniosek o wyrok łączny, jednak sąd nie wziął tej okoliczności pod uwagę. Nie zawiadomił też skazanego o treści wyroku łącznego i nie doręczył mu go, uniemożliwiając odwołanie.

W tym przypadku skazany powinien wystąpić do sądu karnego o doręczenie mu wyroku łącznego i ewentualnie wnieść następnie apelację. Jednakże najlepszą drogą dochodzenia jego praw jest wystąpienie z pozwem cywilnym o odszkodowanie za nieuzasadnione działanie sądu powodujące szkodę u Waldemara B. w postaci konieczności przebywania w ZK przez okres 3 miesięcy pomimo, iż sąd penitencjarny udzielił mu zwolnienia.

Sprawa niedoprowadzania na sprawy cywilne, w tym rozwodowe, przy jednoczesnym braku ustanawiania pełnomocnika z urzędu

Dariusz C. nie uzyskał odpisu wyroku rozwodowego i nie był obecny na sprawie. W związku z tym nie miał możliwości odwołania się. Jest to skuteczna podstawa do przywrócenia terminu do wniesienia odwołania od wyroku rozwodowego, o ile skazany udowodni, że nie odebrał odpisu wyroku rozwodowego.

W tej sprawie (jak w wielu podobnych) problemem był nagminny brak ustanawiania przez sądy pełnomocnika z urzędu dla skazanych przy jednoczesnym niesprowadzaniu ich na termin rozprawy rozwodowej. Sądy bowiem stoją na stanowisku, iż jeżeli skazany potrafi w jasny sposób, zdaniem sądu, przedstawić swoje argumenty, żądania i zarzuty, także w sprawach cywilnych, to może reprezentować się sam. Jednak sąd nie zdaje sobie sprawy z tego, iż pismo – pozew, który jest kierowany przez skazanego jest przez niego przepisany z opracowanego wzoru (także sporządzonego przez fachowego pełnomocnika wynajętego przez jednego ze skazanych). Nie oznacza to, że konkretny skazany jest zdolny do reprezentowania swoich interesów, obrony swoich racji i dochodzenia swoich praw. Zazwyczaj nie wie, o co konkretnie wnosić, jakie jego dobra zostały naruszone, jakie zarzuty musi podnieść przed sądem, co udowodnić i jak to udowodnić.

Problem ten pojawił się także w sprawach odszkodowawczych, gdy stroną pozwaną jest jednostka państwowa (Skarb Państwa- Centralny Zarząd Służby Więziennej, Skarb Państwa - Dyrektor jednostki penitencjarnej), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, co

powoduje, że skazany w starciu sądowym z taką osobą nie może skutecznie dochodzić swoich praw ze względu na nierówność broni.

Proces cywilny wymaga od strony powodowej (skazanego) udowodnienia swoich racji, jeżeli tego nie uczyni, sąd oddała pozew i następuje powaga rzeczy osądzonej. Najmniejszy nawet błąd działa na niekorzyść skazanego. A brak wiedzy fachowej stawia go na przegranej pozycji z powodu nierówności broni. Ta zaś jest warunkiem rzetelnego procesu.

Problem rozmieszczania skazanych

Mariusz O., po raz pierwszy przebywający w areszcie, został umieszczony w celi z recydywistą. Twierdził, że spowodowało to uszczerbek na jego zdrowiu psychicznym i fizycznym. Skazany wystąpił ze skargą na czynności Służby Więziennej w związku z nieprawidłowym rozmieszczeniem i narażeniem na poniżające traktowanie bądź naruszenie reguły humanitarnego postępowania ze skazanymi.

Problem właściwego rozmieszczenia – zgodnie z klasyfikacją skazanych (art. 82 kkw) – wystąpił też w sprawie Mariusza J. Skazany został umieszczony w celi ze skazanym, co do którego miał podejrzenie, iż jest zarażony wirusem HIV. Sprawa ta wskazuje na kolizję pewnych interesów i praw. Sygnalizuje też niemoc SW oraz obawy skazanych przed zagrożeniem zarażenia się wirusem HIV, żółtaczką typu „C” lub inną chorobą zakaźną. Kolizja zachodzi między obowiązkiem zachowania tajemnicy medycznej (lekarz-pacjent), a obowiązkiem pieczy nad skazanymi i takiego kształtowania warunków pozbawienia wolności, aby ich zdrowie psychiczne i fizyczne nie pogorszyło się. Ponadto trudno znaleźć uzasadnienie dla izolacji chorych (nosicieli) skazanych przez cały okres odbywania kary w odrębnych celach czy oddziałach. Naraziłoby to ich także na niepotrzebną stygmatyzację.

Nieznajomość prawa szkodzi

Jan A. wyrokiem sądu został pozbawiony prawa własności do gospodarstwa rolnego. Z ustaleń prawnika wynikało, że pozbawienie własności było wynikiem oszustwa pożyczki na gospodarstwo rolne, którego ofiarą *de facto* padł skazany.

Powstawało więc pytanie o możliwość wzruszenia prawomocnego wyroku pozbawiającego Jana A. prawa własności. Niezbędnym okazało się wniesienie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przeciwko pożyczkodawcy oraz wniesienie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji z jednoczesną apelacją w sprawie karnej.

II. Klinika monitoringu

Klinika rozpoczęła działanie od kwietnia 2009 roku we współpracy z Katedrą Kryminologii i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Warszawskiego [dalej: Katedra] oraz działającą przy Katedrze Kliniką art. 42 kkw [dalej: Klinika]. Po rekrutacji, uczestniczyło w niej 12 studentów III-V roku wydziału prawa lub resocjalizacji, zainteresowanych kryminologią, więziennictwem i ochroną praw człowieka. W działania Kliniki zaangażowali się także pracownicy Fundacji Helsińskiej oraz były pracownik Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

W ramach współpracy z Kliniką, SIP współorganizował warsztaty i szkolenia na temat monitoringu przestrzegania praw człowieka i wykonania kary dożywotniego pozbawienia wolności w Polsce.

Pierwsze szkolenie było podstawą realizowanych przez Stowarzyszenie wizytacji zakładów karnych, wizytacji, których zasadniczym celem jest sprawdzenie czy Polska respektuje Konwencje międzynarodowe oraz standardy polskie i międzynarodowe w zakresie przestrzegania praw więźniów.

Stowarzyszenie przygotowało także skrypt z monitoringu przestrzegania praw człowieka [wkrótce na stronie internetowej <http://www.opcat.interwencjaprawna.pl> w formacie PDF.].

*

W trakcie projektu SIP przeprowadził:

Monitoring postępowania ze skazanymi przy przyjęciu do zakładu karnego w celu odbycia kary pozbawienia wolności

W efekcie opracowaliśmy raport i sformułowaliśmy rekomendacje, których adresatami są władze więzienne i rząd polski². W trakcie monitoringu zaobserwowaliśmy błędy systemowe – widoczne w każdym kontrolowanym więzieniu – oraz błędy dotyczące wizytowanego więzienia. Problemy dotyczyły:

- niedostarczenia nowoprzyjętym więźniom informacji dotyczących ich praw i obowiązków;
- braku osobistego, tzn. ludzkiego kontaktu z personelem więziennym odpowiedzialnym za samopoczucie i bezpieczeństwo osobiste więźnia – w wielu przypadkach nowoprzyjęci byli pozostawieni samym sobie, nie otrzymali odpowiedniego wsparcia od personelu więziennego. Jeśli połączymy to z brakiem informacji nowi więźniowie mogli być nieświadomi zagrożeń jakie niesie ze sobą izolacja w zakładzie karnym ani sposobów realizowania swoich podstawowych potrzeb³;
- nieprecyzyjnego, a czasem niedbałego, dokumentowania informacji o nowoprzyjętym, przede wszystkim podczas pierwszej rozmowy przeprowadzonej przez wychowawcę – informacje były nieczytelne albo wieloznaczne – nie mówiły nic na temat osobistej, rodzinnej, zawodowej sytuacji skazanego;
- co do zasady więźniowie w okresie przyjęcia do więzienia (14 dni) nie mieli możliwości uczestniczyć w konstruktywnych formach spędzania czasu. Mieli żaden bądź bardzo ograniczony dostęp do „kontaktów ze światem zewnętrznym”, czyli dostęp do mediów i organizacji, grup lub osób naturalnie uczestniczących w wykonaniu kary pozbawienia wolności – w etapie późniejszym; tak więc zaangażowanie nowoprzyjętych w różne formy aktywności – prospołeczne – było przesunięte w czasie, po okresie przyjęcia – wspomnianych 14 dni;
- w niektórych więzieniach więźniowie nie mieli dostępu do ciepłej wody (kąpiel w ciepłej wodzie raz w tygodniu). Ponadto warunki bytowe cel „przejściowych” były bardzo złe – cele były brudne i zniszczone, zdarzało się, że kącik sanitarny nie był wystarczająco osłonięty od reszty celi – przestrzeni życia kilku bądź kilkunastu więźniów.

W związku z powyższym poprosiliśmy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej i Ministerstwo Sprawiedliwości o wyjaśnienie dlaczego Polska nie spełnia standardów europejskich dotyczących przyjmowania skazanych do odbycia kary i okresu przejściowego oraz jakie działania podejmą, aby poprawić obecną sytuację.

Odpowiedź dyrektora generalnego SW była ogólna – wskazywała na przepisy prawa, ale bez odniesienia się do konkretnych ustaleń i zarzutów Stowarzyszenia.

Władze centralne odpowiedziały, że nasze rekomendacje nie dostarczają nowych rozwiązań dotyczących przepisów prawa wiążących SW.

² This report is available on our web-site: <http://www.interwencjaprawna.pl/docs/ARE-210-monitoring-przejsciowki.pdf>

³ Formularze rozmów „po przyjęciu do zakładu karnego” jak i wywiady z więźniami odzwierciedlały, że pierwsze rozmowy wychowawcy ze skazanym wychowawca nie pozwoliły na wymianę informacji, obaw, wątpliwości.

Tymczasem nasze działanie było ukierunkowane na zmianę praktyki anizeli prawa. Konkludując odpowiedź władz nie dawała informacji na konkretne nasze pytania. Dość jednoznacznie wskazywała, że realizacja zaleceń będzie napotykała obiektywne trudności, takie jak brak środków finansowych.

Istotnym efektem pracy więzienników i – być może monitoringu – było opracowanie informatora dla cudzoziemców: <http://www.sw.gov.pl/pl/rzecznik-prasowy/informator-dla-cudzoziemcow/>.

Monitoring najstarszych jednostek penitencjarnych

W okresie czerwiec – sierpień 2010 r. monitorowaliśmy osiem najstarszych jednostek penitencjarnych w Polsce. W planach mieliśmy wizytacje 10, lecz dwóch dyrektorów odmówiło nam z uwagi na przeprowadzane w jednostce remonty i okres wakacyjny.

Wybraliśmy te jednostki, których budynki według dostępnych nam danych, powstały przed 1850 r., a więc: Kamień Pomorski, Nowogard, Rawicz, Koronowo, Barczewo, Kalisz, Siedlce, Nowy Wiśnicz. Najstarsze z nich to zaadaptowane klasztory pocysterskie i franciszkańskie z XIV wieku.

Wizytacja w każdym z zakładów trwała dwa dni. Pierwszego dnia obserwowaliśmy warunki życia, pracy, nauki i rozwijania zainteresowań własnych skazanych i przeprowadzaliśmy krótkie, grupowe rozmowy ze skazanymi. Drugiego dnia prowadziliśmy z nimi wywiady indywidualne, jak również z personelem.

Skupialiśmy się na dwóch aspektach życia w więzieniu:

- warunkach bytowych – jak najstarsze więzienia radzą sobie z dostosowaniem warunków do standardów polskich i europejskich,
- co otrzymują od administracji więziennej i personelu – pracę, naukę, zajęcia kulturalno-oświatowe, sportowe; jak i ile czasu spędzają poza celą.

*

Nasze ustalenia, spostrzeżenia i wnioski z obydwu monitoringów opisaliśmy w raporcie problemowym i przedstawiliśmy na konferencji ogólnopolskiej 23 marca 2011 r. Wnioski i zalecenia poddaliśmy publicznej debacie, a następnie, wystąpiliśmy do CZSW z prośbą o spotkanie w sprawie realizacji zaleceń – ich szans i konkretnych planów. Nasze uwagi i zalecenia dotyczyły problemów systemowych i powszechnie zaobserwowanych, a więc takich, których zmiana przekracza indywidualne możliwości dyrektorów poszczególnych więzień.

Raport znajduje się na naszej stronie w formacie PDF.

Monitoring nadzoru penitencjarnego w okręgu poznańskim

W okresie czerwiec – sierpień 2010 r. przeprowadziliśmy badania nad nadzorem penitencjarnym w okręgu poznańskim.

Celem badań było ustalenie czy sędziowski nadzór penitencjarny jest potrzebny, a jeśli tak – to jaką obecnie pełni on funkcję i czy wymaga zmiany, np. w kierunku standaryzacji postępowania sędziów przy wykonywaniu swoich uprawnień i zadań.

Przedmiotem badań było funkcjonowanie nadzoru penitencjarnego w praktyce V Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego w Poznaniu w ciągu ostatnich czterech lat (2007-2010). Interesowała nas rola sędziego penitencjarnego, konkretne zadania, które w ramach nadzoru wykonuje w podległych mu jednostkach penitencjarnych oraz skutek tego. Założyliśmy, że odpowiedź na postawione pytania będzie bliższa prawdzie, jeśli uwzględnimy perspektywę wszystkich grup zainteresowanych nadzorem: sędziów, funkcjonariuszy więziennych oraz skazanych.

Badania były prowadzone w siedzibie Sądu Okręgowego w Poznaniu w V Wydziale Penitencjarnym i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych [dalej: sąd penitencjarny] w dniach 9-10.08.2010 r., w Ministerstwie Sprawiedliwości [dalej: MS] w okresie czerwiec-sierpień 2010 r. oraz w Zakładach Karnych we Wronkach (10.08.2010 r.), Rawiczu (21-22.07.2010 r.) i Gębarzewie (24.08.2010 r.).

Aby uzyskać całościowy obraz pracy sędziego penitencjarnego i odpowiedzieć sobie na postawione wyżej pytania:

- analizowaliśmy dokumentację w sądzie penitencjarnym (akta skarg, próśb i wniosków skazanych oraz sprawozdań z wizytacji na okoliczność wypadku nadzwyczajnego),
- analizowaliśmy sprawozdania z wizytacji okresowych z lat 2007-2010 z jednostek penitencjarnych położonych w poznańskim okręgu sądowym,
- przeprowadziliśmy wywiady z więźniami (grupowe i indywidualne),
- przeprowadziliśmy wywiady z kierownikami penitencjarnymi wymienionych zakładów karnych,
- przeprowadziliśmy wywiady z sędziami penitencjarnymi⁴.

Badania pozwoliły na zebranie istotnych informacji dla sformowania wstępnych wniosków, które należałoby potwierdzić w toku dalszych badań. Jednocześnie wzbudziły wiele wątpliwości co do charakteru i potrzeby nadzoru i dowiodły, że na obecnym etapie demokratyzacji i standardu przestrzegania praw człowieka, a także profesjonalizacji służby więziennej i jej nastawienia do tego standardu, funkcja nadzoru straciła na pierwotnym znaczeniu.

Zdaniem sędziów i kierowników penitencjarnych nadzór jest potrzebny – pozwala bowiem sędziemu niezwłocznie podejmować odpowiednie czynności zmierzające do usunięcia „istotnych uchybień w działaniu organu orzekającego lub wykonującego orzeczenie” w razie stwierdzenia ich w trakcie prowadzonego nadzoru (§ 5 ust. 1 Rozporządzenia). Jednak według niektórych sędziów i kierowników, nadzór stracił swój stanowczy charakter – sędzia penitencjarny jest skłonny do większej tolerancji sytuacji i stanów niezgodnych z prawem i standardami postępowania z więźniami.

Zdaniem więźniów, sędzia nie jest postrzegany jako gwarant prawidłowego i legalnego wykonania kary, a więc, organ bezstronny, niezależny i dostępny dla skazanych, działający na ich rzecz.

Raport wkrótce na stronie: <http://www.opcat.interwencjaprawna.pl>.

Monitoring ośrodków strzeżonych dla cudzoziemców

W lipcu 2010 r. Stowarzyszenie wizytowało ośrodki strzeżone dla cudzoziemców, gdyż otrzymywane informacje o tych ośrodkach i sposobie postępowania z cudzoziemcami dawały podstawy do niepokoju. Warunki w nich panujące i reżim jakiemu poddani są umieszczeni w nich cudzoziemcy są zbliżone do warunków i reżimu więziennego, tymczasem mamy do czynienia z ludźmi niewinnymi, nierzadko uchodźcami, którzy doświadczyli tortur lub maltretowania w kraju pochodzenia.

Wizytowaliśmy ośrodki w Lesznowoli, Krośnie Odrzańskim, Białymstoku, Białej Podlaskiej, Kętrzynie, Przemyślu.

⁴ Wypowiedzi (bądź ich fragmenty) sędziów i kierowników penitencjarnych cytowane w raporcie są zakodowane i oznaczone cyframi.

Koncentrowaliśmy się na zbadaniu poszanowaniu prawa do godziwych warunków życia, wolności poruszania się, dostępu do konstruktywnych zajęć i innych form spędzania czasu, zwłaszcza prawa małoletnich do nauki, dostęp do służby zdrowia i pomocy psychologicznej.

W efekcie monitoringu napisaliśmy raport z krytycznymi uwagami na temat przestrzegania praw i wolności cudzoziemców oraz zaleceniami, pt. „Poza systemem. Dostęp do ochrony zdrowia nieudokumentowanych migrantów i cudzoziemców ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce”.

W znacznej części raport jest także podsumowaniem badań przeprowadzonych w Polsce w ramach międzynarodowego projektu HUMA network (Health for Undocumented Migrants and Asylum Seekers) koordynowanego przez międzynarodową organizację Lekarze Świata Francja (Médecins du Monde France). Seminarium było objęte honorowym patronatem Prof. Ireny Lipowicz, Rzecznika Praw Obywatelskich.

Raport znajduje się na naszej stronie w formacie PDF.

III. Spotkania Koalicji organizacji pozarządowych na rzecz wprowadzania OPCAT

Misją Koalicji organizacji pozarządowych i środowisk akademickich „Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT [dalej: Koalicja] jest działanie na rzecz praw człowieka oraz ich ochrona.

Celem Koalicji jest⁵:

- 1) wspieranie i uzupełnianie funkcji KMP poprzez podejmowanie działań w celu wzmocnienia Mechanizmu oraz ochrony osób uwięzionych przed torturami i innymi formami maltretowania w miejscach pozbawienia wolności,
- 2) monitorowanie wypełnianej przez KMP funkcji zapobiegania torturom i innym formom maltretowania.

Koalicja powstała 26 października 2007 r. z inicjatywy środowiska akademickiego oraz organizacji pozarządowych.

W skład Koalicji wchodzi Amnestia Międzynarodowa, Fundacja „Sławek”, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Międzynarodowa Komisja Prawników Sekcja Polska, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej oraz pracownicy Katedry Kryminologii i Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego.

Realizując swoje cele Koalicja:

- a. monitoruje przestrzeganie przez państwo zakazu wolności od tortur, niehumanitarnego, okrutnego i poniżającego traktowania lub karania poprzez regularne wizytacje jednostek penitencjarnych, badanie skarg aresztowanych i skazanych, obserwację prawa,
- b. monitoruje organizację, sposób działania i efekty pracy KMP,
- c. wspiera KMP w wykonywaniu przez niego zapobiegawczej funkcji poprzez konsultowanie metod i narzędzi pracy, przygotowywanie stanowisk, opinii i ekspertyz, popieraniu jego zaleceń, organizację wspólnych seminariów i konferencji.

Wkrótce więcej informacji o historii i działaniach Koalicji oraz efektach jej pracy na stronie: <http://www.opcat.interwencjaprawna.pl>.

⁵ Pierwotnym celem Koalicji była pomoc w stworzeniu i organizacji KMP zgodnie z wymaganiami OPCAT oraz zapewnienie jego skutecznego działania przez aktywny udział w wykonywaniu jego funkcji i zadań. W momencie zawiązania się Koalicji, mimo ratyfikowania przez Polskę OPCAT, KMP nie był jeszcze zorganizowany i nie funkcjonował.

Teraz więcej na stronie:
http://www.ipsir.uw.edu.pl/informacje_o_instytucie/katedry_i_zaklady/katedra_kryminologii_i_polityki_kryminalnej/osrodek_badan_praw_czlowieka/krajowy_mechanizm_prewencji_opcat

IV. Upowszechnianie modelu pomocy postpenitencjarnej w Polsce

W dniu 22 czerwca 2009, w OISW w Bydgoszczy odbyła się pierwsza, rozpoczynająca cykl spotkań, konferencja na temat „Upowszechnienia modelu pomocy postpenitencjarnej Fundacji Sławek”. Jej celem była wymiana dotychczasowych doświadczeń organizacji i więziennictwa w tym obszarze, a zwłaszcza zapoznanie uczestników z działaniami Fundacji Sławek oraz nawiązanie współpracy z organizacjami okręgu bydgoskiego. Sprawozdanie z konferencji w znajduje się na stronie internetowej.

<http://www.opcat.interwencjaprawna.pl/pliki/opis-rezultatu-fundacja-slawek.pdf>

<http://www.opcat.interwencjaprawna.pl/pliki/upowszechnienie-modelu-pomocy.pdf>

V. Ekspertyzy i raporty

W trakcie realizowanego przez nas projektu powstały następujące ekspertyzy:

- *Nadzór penitencjarny w Polsce. Analiza*, Dominika Zimecka-Kroll, doktorant na Wydziale Nauk Społecznych UW,
- *Przygotowanie skazanych do zwolnienia. Wyniki badań na temat oddziaływań penitencjarnych w polskich zakładach karnych*, Emilia Rekosz, doktorant na Wydziale Nauk Społecznych UW

W trakcie realizowanego przez nas projektu powstały następujące raporty:

- *Najstarsze więzienia w Polsce – warunki bytowe i postępowanie z więźniami.*
- *Nadzór penitencjarny w poznańskim okręgu sądowym. Raport z badań pilotażowych.*
- *Prawa podstawowe cudzoziemców umieszczonych w ośrodkach strzeżonych.*

VI. Uruchomienie tematycznej strony internetowej

Na stronie znajdują się materiały dotyczące monitoringu stosowania prawa i wzmocnienia ochrony osób pozbawionych wolności. Strona ma przyjazny i przejrzysty układ. Zawiera wyodrębnione informacje na temat teorii, praktyki i prawa. Będzie aktualizowana (bieżąca realizacja projektu Watch 24) i wzbogacana materiałami z prowadzonych przez Stowarzyszenie monitoringów i kontroli prowadzonej przez inne organizacje.

Adres strony: www.interwencjaprawna.pl/opcat